

Matti ja Liisa Koti Oy:n Mattila-toimintayksikön valvonta

Valvonnan kohde

Matti ja Liisa Koti Oy:n (y-tunnus 1103401-1) Mattila-toimintayksikkö on 15-paikkainen tehostetun palveluasumisen yksikkö mielen-terveyskuntoutujille Pieksämäellä. Yksikkö on aloittanut toimintansa 7.7.2006. Vastuuhenkilönä on toiminut Katri Poikolainen 11.1.2021 alkaen. Matti ja Liisa Koti Oy on ilmoittanut Itä-Suomen aluehallintovirastoon 17.10.2022 saapuneella ilmoituksella vastuuhenkilön vaihtumisesta 12.9.2022 alkaen.

Ratkaisu

Aluehallintovirasto kiinnittää Matti ja Liisa Koti Oy:n ja Mattila-toimintayksikön vastuuhenkilön huomiota henkilöstön osaamisen vahvistamiseen psyykkisten ja muuhun terveydentilaan liittyvien huomioiden ja muutosten tunnistamisessa, kirjaamisessa, kuntoutussuunnitelmien sisältöjen kehittämisessä sekä tavoitteiden seurannassa ja arvioinnissa. Sosiaali- huollon ammattihenkilöiden työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammattihenkilöt saavat työssään tarvittavan perehdytyksen ja että he voivat osallistua ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen.

Aluehallintovirasto kiinnittää palveluntuottajan huomiota siihen, että asiakkaiden itsemääräämisoikeuden tukeminen tulee toteuttaa kunkin asiakkaan kohdalla yksilöllisesti. Toimintayksikön vastuuhenkilön on valvottava omavalvontasuunnitelmaan kirjattujen ohjeiden ja toiminnan periaatteiden sekä

voimassa olevan lainsäädännön noudattamista. Palveluntuottajan edellytetään varmistavan, että vastuuhenkilövaihdokset eivät vaikuta itsemääräämisoikeuden vahvistamistyötä heikentävästi, vaan että jokainen uusi vastuuhenkilö perehdytetään myös tähän erityistehtävään ja sen toteutumisen valvontaan omavalvontavelvoitteen myötä.

Aluehallintovirasto kiinnittää Matti ja Liisa Koti Oy:n huomiota toimitilojen asianmukaisuuteen ja turvallisuuteen. Hissin on oltava toimintakunnossa, erityisesti koska ylemmissä kerroksissa asuu toimintakyvyltään alentuneita henkilöitä.

Aluehallintovirasto kehottaa palveluntuottajaa ryhtymään viipymättä Mattila-toimintayksikön vastuuhenkilö Katri Poikolaisen esiin tuomiin toimenpiteisiin toimitilojen saattamiseksi asianmukaisemmiksi. Palveluntuottajan tulee järjestää myös kaikki asiakkaiden hoidossa ja huolenpidossa tarvittavat välineet asianmukaiseen kuntoon.

Aluehallintovirasto kiinnittää Matti ja Liisa Koti Oy:n huomiota vastaisen toiminnan varalle siihen, että ympärivuorokautista palvelua tarjoavassa yksikössä on oltava riittävä henkilöstömitoitus kaikkina aikoina, myös öisin.

Aluehallintovirasto jatkaa Mattila-yksikön henkilöstömitoituksen valvontaa.

Asian kuvaus

Vireille tulo

Pieksämäen kaupunki pyysi 31.1.2019 Itä-Suomen aluehallintovirastoa tarkastamaan Matti ja Liisa Koti Oy:n kaikki toimintayksiköt. Aluehallintovirastoon oli lisäksi tullut epäkohtailmoituksia hoidon ja hoivan laatuun sekä itsemääräämisoikeuden toteutumiseen liittyvistä asioista. Aluehallintovirasto aloitti vuoden 2019 alussa Matti ja Liisa Koti Oy:n toiminnan valvonnan mielenterveyskuntoutujille suunnatun

laitoshoidon osalta. Tuolloin Mattila-toimintayksikkö tuotti myös laitoshoidtoa.

Asian aikaisempi käsittely

Itä-Suomen aluehallintovirasto määräsi 10.8.2020 päätöksellään (ISAVI/2482/2019, ISAVI/2479/2019, ISAVI/813/2019 ja ISAVI/823/2019) Matti ja Liisa Koti Oy:n ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään 30.9.2020 mennessä laatimaan mielenterveyskuntoutujien itsemääräämisoikeutta koskevan ohjeistuksen ja varmistamaan, että henkilöstö tuntee ohjeistuksen ja noudattaa sitä kaikissa tilanteissa. Kunkin toimintayksikön (Poutala, Mattila, Seikkula ja Pikku-Kultala) omavalvontasuunnitelmaan oli laadittava suunnitelma siitä, miten perusoikeuksien rajoittamisen tarvetta pyritään yksikössä vähentämään sekä laadittava kirjallinen rajoitustoimenpiteitä koskeva menettelyohje.

Lisäksi aluehallintovirasto määräsi päätöksessään Matti ja Liisa Koti Oy:n ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään 30.9.2020 mennessä päivittämään kunkin toimintayksikön (mukaan lukien Mattilan) lääkehoitosuunnitelman siten, että se on toimintayksikön lääkehoidosta vastaavan lääkärin hyväksymä ja allekirjoituksellaan vahvistama. Aluehallintovirasto määräsi Matti ja Liisa Koti Oy:n saattamaan henkilöstön lääkeluvat Turvallinen lääkehoito -oppaan mukaisiksi 30.9.2020 mennessä.

Aluehallintovirasto velvoitti Matti ja Liisa Koti Oy:n toimittamaan aluehallintovirastolle 16.10.2020 mennessä toimintayksiköiden (mukaan lukien Mattilan) itsemääräämistä koskevat ohjeistukset, lääkehoitosuunnitelmat ja henkilökunnan lääkeluvat sekä selvityksen toimenpiteistä, joilla palveluntuottaja on varmistanut, että henkilöstö tuntee itsemääräämisoikeutta koskevan ohjeistuksen ja noudattaa sitä kaikissa tilanteissa.

Matti ja Liisa Koti Oy toimitti aluehallintoviraston määräyksessä edellyttämät asiakirjat Mattila-toimintayksikön osalta seuraavasti:

- lääkehoitosuunnitelma ja lääkehoitoluvat 25.9.2020

- itsemääräämisoikeusohjeistus, IMO-lisäys omavalvontasuunnitelmiin, turvaamis- ja rajoittamistoimet ja perehtymiskaavake 25.9.2020
- omavalvontasuunnitelmat ja lääkkeenjako lupaa 9.10.2020

Saamiensa selvitysten perusteella aluehallintovirasto ilmoitti 18.3.2021 (ISAVI/7452/2020) Matti ja Liisa Koti Oy:lle, että se tulee selvittämään erillisillä selvityspyynnöillä palvelujen tuottajalta ja tarvittaessa palvelujen järjestäjältä muun muassa, miten asiakas- ja potilasturvallisuus, itsemääräämisoikeus ja lääketurvallisuus turvataan kussakin toimintayksiköissä sekä, kuinka Pieksämäen kaupungin edellyttämät korjaustoimenpiteet ja ohjaus on toteutettu toimintayksiköissä.

Lausunnot ja selvitykset

- Pieksämäen kaupungin tulosaluejohtaja Mari Teittisen ja ylilääkäri Erika Rannanheimon lausunto 20.2.2021, jonka liitteenä on toimitettu
  1. Essoten ensihoidon toimittamat epäkohtailmoitukset
  2. Vastine epäkohtailmoitukseen
  3. Matti ja Liisa koti Oy Mattilan omavalvontasuunnitelma
  4. Matti ja Liisa koti Oy:n toimittava tietosuojan omavalvontasuunnitelma
  5. Asiakkaan hoito- ja kuntoutussuunnitelma ja lääkelehti
  6. Päivittäiskirjaukset ajalta 1.12.2020-19.1.2021
  7. Yksikön henkilöstöluettelo ja lääkeluvat
- Matti ja Liisa Koti Oy:n Mattila-toimintayksikön vastuuhenkilö Katri Poikolaisen selvitys 16.4.2021, jonka liitteenä on toimitettu
  1. työvuorolistat 29.3. – 18.4.2021
  2. henkilöstöluettelo (ei päiväystä)
- Matti ja Liisa Koti Oy:n Liisa Heikkisen selvitys 28.4.2021, jonka liitteenä on toimitettu
  1. Selvitys itsemääräämisoikeuden toteutumisesta työntekijöiden kokemana Matti ja Liisa Koti Oy:n yksiköissä 1/2021

2. QUIRC - SA KEHITTÄMISKOHDAT - Mielensterveysyksiköt, tehostettu palveluasuminen, Kontiupuiston palveluasumisalue (Mattilan osalta 29.6.2020)
3. QUIRC - SA TULOSTEN YHTEENVETO (Mattilan osalta 29.6.2020)

Aluehallintoviraston ratkaisun perustelut

Aluehallintoviraston toimivaltaa koskevat oikeusohjeet

Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 34 §:n mukaan aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo toimialueellaan tuotettuja yksityisiä sosiaalipalveluja.

Edellä mainitun lain 19 §:n mukaan, jos yksityisten sosiaalipalvelujen ohjauksen tai valvonnan yhteydessä todetaan, että palvelujen tuottaja on tämän lain mukaista toimintaa järjestäessään tai toteuttaessaan menetellyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä eikä asia anna aiheutta muihin toimenpiteisiin, lupaviranomainen voi antaa palvelujen tuottajalle tai vastuuhenkilölle huomautuksen vastaisen toiminnan varalle tai kiinnittää huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Edellä mainitun lain 35 §:n mukaan valvontaviranomaisten on toimitettava yhteistyössä tässä laissa säädettyjä tehtäviä hoitaessaan. Kunnan toimielimen on heti ilmoitettava tämän lain mukaisessa valvonnassa tietoonsa tulleista puutteellisuuksista tai epäkohdista asianomaiselle aluehallintovirastolle. Lisäksi kunnan toimielimen on ilmoitettava aluehallintovirastolle 17 §:n perusteella tekemistään tarkastuksista ja niitä koskevista johtopäätöksistään.

Asian arviointi ja johtopäätökset

Itsemääräämisoikeus

Suomen perustuslain (1999/731) 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja

turvallisuuteen. Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuin. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Pykälän 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Yksityiselämän suojan lähtökohta on yksilön oikeus elää omaa elämänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mieltävaltaista tai aiheetonta puuttumista siihen.

Perustuslaissa tarkoitetun kotirauhan suojan ydinalueena on eduskunnan perustuslakivaliokunnan omaksuman tulkinnan mukaisesti henkilön asunto. Kotirauhan suoja on huomioitava esimerkiksi silloin kun potilas tai asiakas on pitempiaikaisesti sijoitettuna laitokseen. Olennaista kotirauhan suojan piiriin määrittelyssä on se, että tilaa käytetään pidempiaikaiseen asumiseen.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 8 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mieltäpide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan.

Mainitun lain 9 §:n 1 momentissa säädetään, että jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa.

Aluehallintovirasto toteaa, että tuottaessaan sosiaalihuollon palveluja julkisen palvelujen järjestäjän (kunnan tai kuntayhtymän, jatkossa hyvinvointialueen) toimeksiannosta yksityisellä palvelujentuottajalla on velvollisuus varmistua siitä, että jokaisen palveluja saavan asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja muita perusoikeuksia kunnioitetaan.

Mattilan omavalvontasuunnitelmassa (toimitettu aluehallintovirastolle 12.10.2020 asiassa ISAVI/7452/2020) todetaan muun muassa, että sosiaalihuollon palveluissa henkilökunnan tehtävänä on kunnioittaa ja vahvistaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja tukea hänen osallistumistaan palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Yksiköissä on sitouduttu yhteiseen Itsemääräämisoikeus Matti ja Liisa Kodissa -ohjeistuksen noudattamiseen. Ohjeistus on luotu yhteistyössä kuntoutujien ja henkilökunnan kanssa. Nykyinen ja tuleva henkilökunta perehdytetään yksikössä itsemääräämisoikeuden ja perusoikeuksien kunnioittamiseen. Omavalvontasuunnitelmassa todetaan, että itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta suositellaan laadittavaksi yksikön omat ohjeet. Tämä helpottaa työntekijöiden perehtymistä aiheeseen käytännön työn näkökulmasta ja edistää siten usein haavoittuvassa asemassa olevan asiakkaan oikeusturvaa.

Aluehallintovirasto katsoo saamiensa selvitysten perusteella, että Matti ja Liisa Koti Oy:n Mattila-toimintayksikössä on ryhdytty aluehallintoviraston edellyttämiin toimenpiteisiin itsemääräämisoikeutta koskevan määräyksen perusteella.

Aluehallintovirasto pitää kuitenkin vakavana puutteena Matti ja Liisa Oy:n asumispalveluyksiköiden toiminnassa sitä, että asiakkaita ei kohdella riittävän yksilöllisesti siten, että heitä tuettaisiin mahdollisimman itsenäiseen elämään ja omiin valintoihin arkielämässään. Selvityksistä ei käy ilmi, miten aiotut korjaavat toimenpiteet tulevat vaikuttamaan asiakkaiden itsemääräämisoikeuden vahvistamiseen konkreettisesti ja yksilöllisesti heidän arjessaan. Selvityksistä ei käy myöskään ilmi, mistä aiemmista asiakkaiden itsemääräämisoikeutta loukkaavista käytännöistä tullaan luopumaan, millä tavoin se tapahtuu ja minkä ajan kuluessa.

Aluehallintovirasto toteaa myönteisenä huomiona, että saadun selvityksen mukaan Matti ja Liisa Koti Oy:n asumispalveluyksiköissä on toteutettu ns. Quirk-SA -arviointi. Mattila-toimintayksikön arviointi on tehty 29.6.2020 ja se sisältää yksilöityjä kehittämiskohtia yksikön toimintaan. Aluehallintovirasto katsoo kehittämiskohtien tunnistamisen mahdollistavan itsemääräämisoikeuden vahvistamisen toteutumisesta, mutta se edellyttää kehittämiskohtien huomioimista kunkin asiakkaan yksilöllisessä hoito- ja palvelusuunnittelussa.

Aluehallintovirasto kiinnittää Matti ja Liisa Koti Oy:n huomiota siihen, että asiakkaiden itsemääräämisoikeuden tukeminen tulee toteuttaa kunkin asiakkaan kohdalla yksilöllisesti. Toimintayksikön vastuuhenkilön on valvottava omavalvontasuunnitelmaan kirjattujen ohjeiden ja toiminnan periaatteiden sekä voimassa olevan lainsäädännön noudattamista. Palveluntuottajan edellytetään varmistavan, että vastuuhenkilövaihdokset eivät vaikuta itsemääräämisoikeuden vahvistamistyötä heikentävästi, vaan että jokainen uusi vastuuhenkilö perehdytetään myös tähän erityistehtävään ja sen toteutumisen valvontaan omavalvontavelvoitteen myötä.

Aluehallintovirasto korostaa, että Matti ja Liisa Koti Oy:n henkilöstön toimintakulttuuria tulee ohjata ensisijaisesti asiakkaan yksilöllistä kohtelua ja itsemääräämisoikeutta vahvistaviin ja tukeviin käytänteisiin. Itsemääräämisoikeuden rajoittaminen on aina viimesijainen keino asiakasturvallisuuden varmistamiseksi.

Aluehallintovirasto päättää Mattila toimintayksikön valvonnan itsemääräämisoikeuden vahvistamista koskevilta osin ja aloittaa tarvittaessa uuden valvonnan, jos uusia epäkohtia asiakkaiden itsemääräämisoikeuden toteuttamisessa tulee aluehallintoviraston tietoon.

Henkilöstömitoitus

Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 4 §:n mukaan henkilöstön lukumäärän tulee olla riittävä palvelujen tarpeeseen ja asiakkaiden lukumäärään nähden.

Valveri-rekisterin (yksityisten palvelunantajien rekisteri) mukaan Mattila-toimintayksikön luvanvaraiseen henkilöstöön kuuluu:

Terveydenhuollon ammattihenkilöt	0,50
Lähihoitajat	8,50
Vastuuhenkilö ja muu toimintayksikön hallinnollinen työ	0,50
Välillisiin / tuki- ja muihin työtehtäviin varattu oma erillinen henkilöstö ja ostopalvelut	0,30
YHTEENSÄ (kaikki)	9,80

Sijaintikunnan lausunto 20.2.2021

Pieksämäen kaupungin lausunnossa 20.2.2021 todetaan, että Mattila-toimintayksikön hoitohenkilöstön mitoitus 15 asiakkaan hoitoon on 0,6. Omavalvontasuunnitelmaan on kirjattu Mattilan hoitohenkilöstön 1 sh, 8 lähihoitajaa ja 0,3 sosionomia, 15 asukasta kohden), joka on jää aluehallintoviraston myöntämästä luvasta 0,5 htv.

Pieksämäen kaupungin lausunnossa korostetaan, että hoitajamitoitus tarkoittaa mitoitusta, joka käytetään välittömään hoitotyöhön. Ruuan valmistaminen ja jakaminen tai vaate- ja siivoushuolto eivät kuulu välittömään hoitotyöhön. Pieksämäen kaupungin hankintasopimuksessa on edellytetty siivous-, vaate- ja ruokahuollon tukihenkilömitoitukseksi 0,1.

Tukipalveluhenkilöstön tarvetta ei ole arvioitu Mattilan omavalvontasuunnitelmassa. Mattilan henkilöstöluettelossa on lueteltu 1 sairaanhoitaja, jonka työpanoksesta 0,5 on hallintotyötä, 7 lähihoitajaa ja 0,3 sosionomi sekä 0,3 tukipalveluhenkilönä siivoaja. Lisäksi selvityksessä todetaan, että 1 lähihoitajan tehtävä on haussa, työvuoroteumassa saadulla aikavälillä on sijainen. 12.2.2021 saadun selvityksen perustella yksikkö Mattilan hoitohenkilöstön määrä on 8,8 htv, joka jää aluehallintoviraston luvasta 0,2 htv. Saadun selvityksen perusteella hoitajamitoitus on 0,58.

Tukihenkilöstön mitoitus on 0,02. Toteutuneissa työvuoroissa ei näy vastuuhenkilöä ajalla 23.11.2020-10.1.2021. Hoitohenkilöstön määrä

on pääsääntöisesti 3+2+1. Joista 11.1.2021 alkaen yksi on vastuuhenkilö.

Pieksämäen kaupunki toteaa, että hoitajamitoitus jää hieman aluehallintoviraston myöntämän luvan mukaisesta mitoituksesta, henkilöinä 0,2 htv.

Pieksämäen kaupungin hankintasopimuksen mukainen tukihenkilömitoitus jää vajaaksi 1,2 htv. Vuoden 2019 kunnan valvontakäynnillä (22.3.2019) hoitohenkilöstöä on ollut 1 sh (vastuuhenkilö) sekä 8 lähihoitajaa. Silloinen vastuuhenkilö (Matti Heikkinen) on ottanut kantaa henkilöstömitoitukseen ja todennut, että henkilöstömitoitus koetaan matalana, välillistä tukipalvelutyötä tekevät hoitajat ja psyykesairauden hoitoon ei ole aikaa.

Palveluntuottajan selvitys 28.4.2021

Mattilassa on huhtikuun loppuun laitosapulainen, joka on huolehtinut siivouksista yhteisesti Seikkulan ja Kultalan kanssa, eli luvassa olevan 0,3 verran. Toukokuussa 2021 aloittaa toinen laitoshuoltaja päärakennuksen yksiköissä ja Mattilassa jatkaa aiemmin työskennellyt laitosapulainen, nyt neljänä päivänä viikossa. Siivousten lisäksi hän huolehtii pyykkihuollosta ja aamupala ja lounaskeittiöstä. Ruoka tulee valmiina yksikköön alakerran keittiöltä keittiöhissin kautta. Henkilökunta huolehtii ruuan esille laiton. Muutamalla asukkaalla on pieniä työtehtäviä, jotka liittyvät pöytien pyyhkimiseen. Keittiöllä on työssä kuusi keittiötyöntekijää. Mattilassa käy Matti ja Liisa Kodin oma viriketyöntekijä kerran viikossa yksikössä ja viitenä päivänä Mattilan asukkailla on mahdollisuus osallistua Muonalassa ryhmiin.

Vastuuhenkilön selvitys 15.4.2021

Vastuuhenkilö Katri Poikolainen katsoo selvityksessään, että osastolla on selvityksenantohetkellä riittävä henkilöstömäärä: vakituiset 8 kpl ja sijaisia 2. Hoitajat Mattilassa ovat koulutukseltaan lähihoitajia (1 vielä koulussa, valmistuu keväällä) ja lisäksi yksi sairaanhoitaja. Hoiva-avustajia ei ole.

Vastuuhenkilö kertoo, että hänellä itsellään ei ole oikeutta palkata uusia vakituisia työntekijöitä, sijaisia on mahdollisuus kysyä lomien/sairaslomien ajalle. Tarvittavasta lisätyövoiman tarpeesta hänen tulee keskustella esimiehen kanssa. Vakituisten henkilöstön palkkaaminen on keskitetty, kuten työvuorolistojenkin laatiminen. Työvuorot laaditaan yksikön ulkopuolella.

Mattilassa työskentelee pääsääntöisesti aamuvuorossa viikolla 3 työntekijää, joskus enemmänkin) ja iltaisin 2. Viikonloppuisin sekä aamussa että illassa työskentelee 2 hoitajaa. Osastolla on oma yöhoitaja. Hän hoitaa kolmen viikoin välein myös alakerran osaston yökierron ja vastaa tällöin alakerran osaston hälytyksiin (näitä ei paljon tule).

Pyykkihuolto on hoitajien tehtävänä, mutta osaston huoneiden ja muiden tilojen siivouksesta huolehtii siivoustyöntekijä. Myös yöhoitaja siistii paikkoja. Selvityksen mukaan siivoustyöntekijä käy Mattilassa neljänä päivänä viikossa. Ruokahuolto on talon oman keittiön vastuulla. Hoitajat jakavat yksikössä ruuan ja syöttävät asukkaat, jotka eivät itse saa syödyksi. Muille asukkaille ruoka tarjoillaan osaston päiväsalissa pöytiin.

Asukkaiden yllättävät toimintakyvyn muutokset ovat yleensä sellaisia, että he mahdollisesti joutuvat sairaalahoitoon. Toinen mahdollisuus on yksikössä tapahtuva saattohoito. Usein tällöin tehdään yhteistyötä kotisairaalan kanssa sekä omaisten kanssa. Yhteistyö perusterveydenhuollon kanssa on sujuvaa.

Vastuuhenkilön selvityksen liitteenä olevan henkilöstöluettelon (ei päiväystä) mukaan yksikön henkilöstöön kuuluu

- vastuuhenkilö, sairaanhoitaja Katri Poikolainen

1. lähihoitaja M.J.
2. lähihoitaja H.K
3. lähihoitaja J.K.
4. lähihoitaja M.K.
5. lähihoitaja P.K.
6. lähihoitaja I.E.

7. lähihoitaja P.V.
- siistijä T.W.
  1. sijainen, oppisopimusopiskelija, valmistuu keväällä 2021 S.S.
  2. sijainen, lähihoitaja A.K.
  3. sijainen, sairaanhoitaja/kätilö S.K.

Aluehallintoviraston arvio

Aluehallintovirasto toteaa, että luvassa määritelty henkilökuntamitoitus perustuu sen hetkiseen arvioon tarvittavasta henkilöstömäärästä. Toiminnassa olevan toimintayksikön henkilöstömitoitus perustuu aina myös asiakkaiden tarpeisiin, joten asiakkaiden toimintakyky ja yksilöllinen palveluntarve määrittävät toimintayksikön henkilöstömäärän.

Mattilan kuntoutus- ja hoitohenkilökunnan mitoitus tulee olla luvan mukaan vähintään 0,6 työntekijää asukasta kohden ja tuki- ja muihin työtehtäviin varattu oma erillinen henkilöstö (0,3 htv). Hoitohenkilökunnan osallistuminen tukitehtäviin vähentää hoitohenkilökunnan mahdollisuutta tukea, hoitaa ja kuntouttaa asiakkaita.

Vastuuhenkilö kuvaa selvityksessään, että Mattila-toimintayksikön asukkaat ovat pääsääntöisesti iäkkäitä mielenterveyskuntoutujia ja heillä on myös monia perussairauksia. Mattilan asukkaista harva pystyy omatoimisesti liikkumaan vapaasti yksikön ulkopuolella ja osa asukkaista on täysin autettavia, jolloin he tarvitsevat apua ihan kaikissa päivittäisissä toimissa.

Aluehallintovirasto toteaa, että Mattilan aiempi vastuuhenkilö Matti Heikkinen on kertonut, että yksikön henkilöstömitoitus koetaan matalana, koska hoitajat tekevät välillistä tukipalvelutyötä ja psyykesairauden hoitoon ei ole aikaa. Nykyinen vastuuhenkilö Katri Poikolainen katsoo selvityksessään, että osastolla on selvityksenantohetkellä riittävä henkilöstömäärä: vakituiset 8 kpl ja sijaisia 2. Vastuuhenkilö ei saa itsenäisesti palkata lisätyövoimaa eikä vastaa yksikön työvuorosunnittelusta. Poikolainen kertoo lisäksi, että yksikön yöhoitaja hoitaa kolmen viikoin välein myös alakerran osaston yökierron ja vastaa tällöin alakerran osaston hälytyksiin.

Aluehallintovirasto toteaa, että tehostetun palveluasumisen yksikössä asukkaat tarvitsevat palveluja ympärivuorokautisesti. Aluehallintovirasto katsoo, että ainoan yöhoitajan poistuminen muihin yksiköihin yökierrolle ei ole hyväksyttävää, vaan siihen sisältyy aina riski asiakasturvallisuuden vaarantumisesta. Yksikössä tulee olla riittävä henkilöstö kaikkina vuorokauden aikoina. Asiakasturvallisuuden varmistaminen ympärivuorokautisesti on tehostetun palveluasumisen yksikön toiminnan perusedellytys.

Pieksämäen kaupungin valvontakäynneillä henkilöstömitoitus on alitannut luvan mukaisen mitoituksen. Palveluntuottajan ja vastuuhenkilön selvityksistä jää epäselväksi vastaako henkilöstömitoitus tosiasias-
assa lupaa ja asiakkaiden palveluntarvetta. Henkilöstöluettelon mukaan vakituisia lähihoitajia ei ole luvassa edellytettyä 8,5 htv.

Koska aluehallintovirasto ei pysty saatujen selvitysten perusteella varmistumaan siitä, vastaako yksikön henkilöstömitoitus lupaa ja asiakkaiden palveluntarvetta, aluehallintovirasto katsoo tarpeelliseksi jatkaa valvontaa henkilöstön riittävyttä koskevilta osin. Aluehallintovirasto kiinnittää tässä vaiheessa Matti ja Liisa Koti Oy:n huomiota siihen, että ympärivuorokautista palvelua tarjoavassa yksikössä on oltava riittävä henkilöstömitoitus kaikkina aikoina, myös öisin.

Henkilöstön osaamisen varmistaminen

Pieksämäen kaupunki on selvittänyt Mattila toimintayksikössä asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantavia sairauden hoitoon ja lääkeshoidon turvallisuuteen liittyviä epäkohtia.

Pieksämäen valvontavastuuhenkilölle on toimitettu 19.1.2021 Essoten ensihoidosta kaksi epäkohtailmoitusta, jotka koskevat Matti ja Liisa koti Oy:n Mattila-toimintayksikköä. Epäkohtailmoituksessa kuvataan, että 17.1.2021 Essoten ensihoito saanut kiireellisen tehtävän Matti ja Liisa koti Oy toimintayksikkö Mattilaan. Asiakkaan vointi on vaatinut siirtoa terveydenhuoltoon. Tehtävän yhteydessä selvinnyt, että 4-kerroksisen päärakennuksen hissi on rikki. Toinen epäkohtailmoitus koski työntekijöiden välistä tiedonkulkua yksikkö Mattilassa.

Pieksämäen kaupunki on epäkohtailmoituksia selvittäessään havainnut, että asiakkaalla ei saatujen esitietojen perusteella ole mielenterveysdiagnoosia eikä hoito- ja kuntoutussuunnitelmasta käy ilmi asiakkaan sijoittamisen perustetta mielenterveysyksikköön. Rajoittamistoimenpiteenä asiakkaalla on G-tuoli ja haaravyö. Asiakkaan kuntoutussuunnitelma on niukka, samoin päivittäiskirjaukset välillä 1.12.2020-19.1.2021 ovat niukahkoja. Pieksämäen kaupunki on ohjannut toimintayksikköä huolehtimaan asiakkaan riittävästä ravinnon ja energian saannista ja lisäämään hoito- ja kuntoutussuunnitelmaan tavoitteet kyseiseen asiaan. Pieksämäen kaupunki on myös kiinnittänyt huomiota hoito- ja kuntoutussuunnitelman sisältöön ja ohjannut yksikköä täydentämään asiakkaiden asiakirjoja siten, että hoito- ja kuntoutussuunnitelma toimii asiakkaan hoitoa ja kuntoutusta tavoitteellisesti ohjaavana ja arvioivana asiakirjana. Pieksämäen kaupunki on antanut ohjausta hoito- ja kuntoutussuunnitelmien täydentämiseen ja riittävän osaamisen hankkimiseen myös valvontakäynnillä 22.3.2019.

Epäkohtailmoituksiin liittyvän asiakkaan hoidon osalta Pieksämäen kaupunki on todennut Mattilan henkilöstön toimineen asianmukaisella tavalla asukkaan voinnin seurannassa ja arvioinnissa ja lisäävun kutsumisessa. Pohdittavaksi on kuitenkin jäänyt, olisiko asiakkaan vointia pystytty helpottamaan yksikössä ja käynti tarkkailussa voitu välttää, jos yksikössä olisi imulaite ja osaaminen imulaitteen käyttöön ja valmius hyvän perushoidon tuottamiseen hengitystieinfektioiden hoidossa.

Pieksämäen kaupunki toteaa selvityksessään, että substanssiin liittyvää lisä- ja täydennyskoulutusta on suositeltu yksikköön valvontakäynnillä 22.3.2019. Itä-Suomen aluehallintovirasto on edellyttänyt yksikköä toimittamaan suunnitelman henkilöstörakenteesta ja jatkokoulutuksesta 25.5.2020. Henkilöstön täydennyskoulutusvelvoitteen osalta Pieksämäen kaupunki ilmaisee käsityksensä, ettei täydennyskoulutusta ole järjestetty aikaisempien ohjausten jälkeen.

Terveydenhuollon osaaminen Matti ja Liisa Koti Oy:n mielenterveyskuntoutujien tehostetun palveluasumisen yksiköissä (ISAVI/6039/2020)

Itä-Suomen aluehallintoviraston vuonna 2019 alkaneessa Matti ja Liisa Koti Oy:n valvonnassa on tullut esille epäkohtia terveydenhuollon osaamisessa. Valvonnan aikana on syntynyt huoli siitä, jalkautuvatko vastuuhenkilön edellyttämät asiat potilaiden hoitoon ja onko terveydenhuollon täydennyskoulutus riittävää. Havainnot liittyvät potilaiden somaattisten akuuttitilanteiden hoitoon, mielenterveyspotilaan hoitoon ja kuntoutumiseen, kirjaamisen käytäntöihin ja lääkärin kannanottoa vaativiin liikkumisen rajoittamistoimiin. Asian tutkimiseksi aluehallintovirasto avasi terveydenhuollon osaamisen valvonta-asian ISAVI/6039/2020.

Tässä asiassa aluehallintoviraston käytettävissä on ollut seuraavat lausunnot ja selvitykset:

- yhteenveto sijaintikunnan valvonnasta 29.12.2020, yksikkö Mutteri
- Liisa Heikkisen selvitys 14.1.2021 liitteineen, sisältäen kopiot pyydettyjen neljän eri asiakkaan potilasasiakirjamerkinnöistä ajalta 1.1.2020 – 31.9.2020 ja vakituisesti työskentelevän henkilöstön suoritettut koulutukset 2019–2020
- Pieksämäen kaupungin selvitys 24.2.2021 vastuulääkäritoiminnan virka-ajan ulkopuolisista päivystysoitoista Matti ja Liisa koti Oy:stä 6/20–1/21
- Kopiot kahden asiakkaan yleislääketieteen ja hoitajien potilasasiakirjamerkinnöistä ajalta alkaen 15.7.2020 ja 21.7.2020 – 15.10.2020
- 3.3.2021 Essoten ensihoidon asiakasmerkinnät ajalta 1.1.2020–31.1.2021, päivystyskäynnit Matti ja Liisa kodin yksiköissä

Aluehallintovirasto toteaa, että valvonnan aikana tehdyt havainnot asiakirjoista ja saapuneista selvityksistä ja epäkohtailmoituksista vahvistavat huolta henkilökunnan osaamisen riittävydestä. Pieksämäen kaupunki on joutunut valvonta-aikana tekemään huoli-ilmoituksen Mattila-yksikön potilaan kotikuntaan mm. tilanteesta, jossa

alaraajan murtumavammaa seurattiin useita vuorokausia ennen asianmukaisiin tutkimuksiin lähettämistä. Mattila-yksikössä toteutuneet ensihoidon käynnit olivat pääasiassa monisairaiden dementiapotilaiden akuuttitilanteita. Pieksämäen kaupungin aluehallintovirastoon tekemässä epäkohtailmoituksessa 19.1.2020 tuli esille, että kiireellisellä ensihoitotehtävällä yksikkö Mattilassa ei ensihoidon käytettävissä ollut tarpeellisia potilastietoja, lääkelistaa, mahdollista elvytyskieltoa tai hoidonrajauksia ym. tarpeellisia kriittisiä tietoja.

Liisa Heikkisen antoi selvitykset 19.1.2021 neljän eri potilaan hoidosta. Mattilasta selvityksen kohteena oli mainittu alaraajamurtuma. Potilas ei merkintöjen mukaan pystynyt lainkaan varaamaan jalalle, nilkka oli kivulias ja turvoksissa, mutta asian seuranta oli lähinnä lämmön mittaamista. Asiakirjamerkintöjen mukaan kipujen ja turvotuksen syyksi potilaalla epäiltiin tukosta. Lääkäriin otettiin yhteyttä vasta kolmantena päivänä kaatumisesta. Aluehallintovirasto katsoo, että asiakirjamerkinnät ja tilanteen seuranta eivät olleet riittäviä ja asianmukaisia. Selvitys oli puutteellinen, koska omaa toimintaa ei kyetty arvioimaan. Selvityksessä ei arvioitu toiminnan heikkoja ja vahvoja puolia, vaan tyydyttiin luettelemaan tehdyt toimenpiteet. Esimerkiksi ei arvioitu, olisiko joillakin muilla hoitokeinoilla ja toimenpiteillä voitu vaikuttaa asiakkaiden terveydentilaan kohentavasti tai diagnostiikkaa nopeuttavasti.

Heikkisen selvityksen mukaan kaikkiin Matti ja Liisa kodin yksiköihin kodin yksiköihin on koottu kirjaamisen ohjeet. Yksikön esimiehet käyvät viikkopalaverissaan läpi ohjeet työntekijöiden kanssa. Vuoden 2020 aikana tehostetun palveluasumisen ja palveluasumisen yksiköihin tuli käyttöön Pegasos-käyttöjärjestelmä. Pieksämäkeläisten asukkaiden osalta päivittäiskirjaukset ovat Pegasoksessa ja muiden Hilikka-järjestelmässä. Lääkäreiden tekemät kirjaukset näkyvät Hilikassa kaikkien asukkaiden osalta. Työntekijät ovat kesän ja syksyn 2020 aikana osallistuneet Pegasos-koulutukseen, joka jatkuu edelleen. Marraskuussa 2020 otettiin käyttöön RAI-arviointijärjestelmä.

Matti ja Liisa Koti Oy:n koulutus selvityksen mukaan vain muutamalla hoitohenkilökuntaan kuuluvalla oli muuta koulutusta kuin

peruskoulutukseksi katsottavat Turvallinen lääkehoito- koulutus ja sen PKV- ja PSY-osiot. Aluehallintoviraston arvion mukaan näitä ei voida katsoa täydennyskoulutukseksi.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 5 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilö on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin.

Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuollon ammattihenkilön työnantajan tulee luoda edellytykset sille, että ammattihenkilö saa työssään tarvittavan perehdytyksen ja että hän voi osallistua ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen.

Myös terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 15 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään.

Aluehallintovirasto toteaa, että hoitohenkilökunnan on kyettävä arvioimaan asiakkaiden terveydentilan muutoksia ja tekemään niiden perusteella hoitoa koskevia valintoja ja päätöksiä oikea-aikaisesti ja viivytyksettä.

Aluehallintovirasto kiinnittää edelleen Matti ja Liisa Koti Oy:n ja Mattila-toimintayksikön vastuuhenkilön huomiota henkilöstön osaamisen vahvistamiseen psyykkisten ja muuhun terveydentilaan liittyvien huomioiden ja muutosten tunnistamisessa, kirjaamisessa, kuntoutussuunnitelmien sisältöjen kehittämisessä sekä tavoitteiden seurannassa ja arvioinnissa. palveluntuottajan tulee omavalvonnallisesti valvoa, että koko henkilöstö noudattaa työssään ammattieettisiä velvoitteitaan, toimii koulutuksensa edellyttämällä tavalla ja noudattaa myös työnantajan laatimia ohjeita. Tämä vastuu kuuluu yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaan yksikön vastuuhenkilölle ja hänellä tulee olla siihen riittävät toimivaltuudet ja tosiasiallinen toimintamahdollisuus.

Toimitilojen asianmukaisuus

Pieksämäen kaupunki on selvittänyt epäkohtailmoitusta siitä, että ambulanssin mennessä kiireelliselle tehtävälle, on Matti ja Liisa Koti Oy:n päärakennuksen hissi ollut rikki. Pieksämäen selvityksen mukaan pelastusviranomaisen oli tehnyt edellisen paloturvallisuustarkastuksen Matti ja Liisa Koti Oy:n tiloihin 7/2020. Palotarkastuksen pöytäkirjan mukaan päärakennuksen hissien toimintakunnossa on ollut ongelmia aikaisemminkin ja asiasta on huomautettu palotarkastuksen yhteydessä. Matti ja Liisa Koti Oy:n päärakennuksen 2., 3. ja 4. kerroksessa sijaitsevat yksiköt Mattila, Seikkula ja Pikku-Kultala, joissa hoidetaan sekä liikuntarajoitteisia että liikuntaesteisiä vuodepotilaita. Pieksämäen kaupunki toteaa, että hissien toimintakunnon varmistaminen on palveluntuottajan vastuulla ja toimintakuntoa on testattava tarpeen mukaan.

Palveluntuottajan 28.4.2021 antaman selvityksen mukaan Mattilan asukashuoneet on muutettu remontin myötä yhden hengen huoneiksi. Ruokasalia on sisustettu kodikkaammaksi ja pöydät ja tuolit on uusittu.

Vastuuhenkilö Katri Poikolainen kertoo selvityksessään, että he ovat pienellä budjetilla hieman laittaneet ympäristöä viihtyisämmäksi, mutta hänen mielestään tähän tulisi panostaa edelleen. Pienet tilat asettavat rajoitteita. Wc- ja suihkutilojen remontointi olisi paikallaan. Omat kylpyhuoneet puuttuvat. Asiakashuoneisiin toivottaisiin myös kunnan kaapistoja.

Aluehallintovirasto on tarkastuskäynnillään 24.4.2019 todennut, että toimintayksikön tilat ovat hyvin laitosmaiset, kuluneet ja epäviihtyisät. Aluehallintovirasto on todennut tarkastuskertomuksessaan, että toimitilat eivät täytä mielenterveyskuntoutujien asumispalveluiden laadulle edellytettäviä vaatimuksia ja aluehallintovirasto on edellyttänyt välittömiä toimenpiteitä tilojen viihtyisyyden ja siisteyden parantamiseksi. Lisäksi aluehallintovirasto on edellyttänyt wc- ja suihkutilojen lisäämistä. Miehillä ja naisilla on oltava erilliset wc- ja suihkutilat.

Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 4 §:n 1 momentin mukaan toimintayksikössä tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja varusteet sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. Toimitilojen tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle, kasvatukselle ja muulle huolenpidolle sopiva.

Aluehallintovirasto toteaa, että laki edellyttää, että asumispalveluihin käytettävien tilojen on täytettävä yleistä rakentamista koskevat vaatimukset, mm. terveydensuojelun ja paloturvallisuuden kriteerit. Tilojen sopivuutta arvioitaessa on huomioitava toiminnan luonne ja asiakkaiden sekä henkilökunnan tarpeet. Asiakkaan henkilökohtainen tila ja itse mieluisaksi sisustettu huone ovat tärkeitä laitostumista estäviä ja kuntoutumista edistäviä tekijöitä¹.

Työturvallisuuslain (738/2002) 48 §:n mukaan työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä on työntekijöiden käytettävissä oltava riittävät ja asianmukaisesti varustetut peseytymis-, pukeutumis- ja vaatteiden säilytystilat, ruokailu-, lepo- ja käymälätilat sekä muut henkilöstötilat.

Turvallinen lääkehoito -opas edellyttää, että yksikön lääkkeet säilytetään erillisessä, siihen tarkoitettussa lukitussa tilassa, kuten lääkehuoneessa. Lääkkeet säilytetään alkuperäispakkauksissaan säilytystilassa, johon pääsevät vain ne henkilöt, joilla on oikeus käsitellä lääkkeitä. Mattilan lääkehoitosuunnitelman (jonka on hyväksynyt Pieksämäen kaupungin vt. johtava ylilääkäri Aino Rubini 30.6.2020) liitteessä on kuva uudesta, valmistumaisillaan olleesta lääkehuoneesta. Lääkehuoneen osalta aluehallintovirasto katsoo palveluntuottajan ryhtyneen riittäviin toimenpiteisiin.

Erityisesti Mattila-toimintayksikön vastuuhenkilön selvityksen perusteella aluehallintovirasto katsoo tarpeelliseksi kiinnittää edelleen Matti ja Liisa Koti Oy:n huomiota toimitilojen asianmukaisuuteen ja turvallisuuteen. Hissin on oltava toimintakunnossa, erityisesti koska ylemmissä kerroksissa asuu toimintakyvyltään alentuneita henkilöitä.

---

¹ Asumista ja kuntoutusta. Mielenterveyskuntoutujien asumispalveluja koskeva kehittämissuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:13, Helsinki 2007.

Aluehallintovirasto kehottaa palveluntuottajaa ryhtymään viipymättä vastuuhenkilön esiin tuomiin toimenpiteisiin toimitilojen saattamiseksi asianmukaisemmiksi. Asianmukaiset toimitilat ovat lakiin perustuva velvoite, johon palveluntuottajan on osoitettava tarvittavat ja riittävät resurssit.

Aluehallintovirasto toteaa saaduista selvityksistä käyvän myös ilmi, että Matti ja Liisa Koti Oy:n yksiköissä on ollut puutteita asianmukaisista työvälineistä, kuten tietokoneista, joilla henkilökunta kirjaa tiedot lain edellyttämiin sosiaalihuollon asiakirjoihin. Yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa velvoitetaan palveluntuottaja huolehtimaan myös työvälineiden asianmukaisuudesta, että henkilöstö voi tehdä työnsä ammatillisten velvoitteidensa vaatimalla tavalla. Aluehallintovirasto kiinnittää palveluntuottajan huomiota myös siihen, että sen tulee järjestää kaikki asiakkaiden hoidossa ja huolenpidossa tarvittavat välineet asianmukaiseen kuntoon.

Mattilan valvonnan kokonaisuuden johtopäätöksenä aluehallintovirasto toteaa vielä, että asiakkaiden palvelun laadun, kohtelun ja olosuhteiden tosiasiallinen paraneminen edellyttää säännöllistä ja kriittistä oman toiminnan arviointia ja omavalvontaa sekä kouluttamista palveluntuottajalta ja koko henkilöstöltä. Asenteen tulee koko toiminnassa olla asiakkaiden itsemääräämisoikeutta kunnioittavaa.

Muutoksenhaku

Tämä päätös ei sisällä sellaista ratkaisua, johon saisi hakea valittamalla muutosta.

Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain (922/2011) 36 §:n 2 momentin mukaan aluehallintoviraston antamaan huomion kiinnittämiseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Sosiaalihuollon ylitarkastaja

Satu Syrjälä

Ylitarkastaja

Taija Liukkonen

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Päätöksen laatimiseen on osallistunut terveydenhuollon osaamista koskevilta osin aluehallintoylilääkäri Marja Kuronen.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Taija Liukkonen, puhelin 0295 016 000 (vaihde)

Jakelu ja suoritemaksu

Matti ja Liisa Koti Oy

Päätös on maksuton.

Tiedoksi

Pieksämäen kaupunki

Tämä asiakirja ISAVI/2383/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/2383/2021 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Liukkonen Taija 07.11.2022 11:44

Ratkaisija Syrjälä Satu 07.11.2022 11:32